

KJELLBERG, O. C

Framtidens språkstudium och språkundervisning : En varningsskrift till alla bildade nationer på jorden

Stockholm
1906

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Svenska Riksspråk-Förbundets Skrifter. N:o 8

LÄS OCH BEGRUNDA! BEGRUNDA OCH LÄS!

*under
Språk
03*

FRAMTIDENS SPRÅKSTUDIUM

OCH

SPRÅKUNDERVISNING

EN VARNINGSSKRIFT TILL ALLA
BILDADE NATIONER PÅ JORDEN

AF

O. C. KJELLBERG.

STIFTARE AF SVENSKA RIKSSPRÅK-FÖRBUNDET

"LÄR ALLA SPRÅK, MEN GLÖM EJ DITT EGET."

KUNGASPEGEL (1250)

FÅR ÖFVERSÄTTAS TILL ALLA SPRÅK PÅ JORDEN UTOM ESPERANTO, SEDAN
FÖRFATTARENS TILLSTÅND UTVERKATS.

EFTERTRYCK FÖRBJUDES.

Pris 1 kr.

STOCKHOLM.

SVENSKA RIKSSPRÅK-FÖRBUNDETS FÖRLAG.

1906

Omdömen om Förbundet och dess Skrifter.

Teol. Kand. Pastor Waldemar Bergstrand skriver:
»Syftet *godt*, hänförelsen *beundransvärd*, offrandet af tid och arbete *storartadt*, stilen ädel, klangfull och medryckande».

Erkebiskop Ekman skref och tackade för »*den tänkvärda uppsatsen*» om modersmålet. Om psalmgranskningen (skrift N:o 3) skref Erkebiskopen bl. a.: »Många af anmärkningarne äro rigtiga, det torde blifva allmänt erkänt»; samt om skriften N:o 5: »Föredraget är som vanligt intressant».

Hymnologen, Kyrkoherden A. F. Runstedt i Gökhem, skriver bl. a. om psalmgranskningen:

»Jag tackar Eder för Edert stora intresse i denna sak och Edert trägna arbete. Det skall nog bära sin frukt».

Konsul Oscar Ekman tackar för »den intressanta boken».

Förste Provinsialläkaren D:r Harald Sörman i Malmö:

»Mycken tack för senaste uppsatsen, som jag med nytta, nöje och sympati genomläst. Lika visst som jag — trots tidens ondska och galenskaper — dock tror på en seger för hvad godt och rätt är, så hoppas jag med tillförsigt, att alla dessa vackra sträfvanden skola i sinom tid bära god frukt».

En i Frankrike bosatt linguist Axel Söderlindh skriver:

»Jag beundrar dessa språkstudier i fosterländskt syfte och gläder mig, att det ännu finnes män, som vilja offra tid på dylika ideella sträfvanen, hvilka naturligtvis aldrig kunna lemna någon pekuniär ersättning för derå nedlagdt arbete och möda — *mais il vaut mieux mériter sans obtenir qu' obtenir sans mériter*».

Generalkonsul Danielsson i London skriver:

»Hjertligt tackar jag dig för din stora vänlighet att sända mig ditt arbete om modersmålet, hvilket tyckes fylla ett länge känt behof. Jag har hittills blott genomgån det, men den bekantskap jag gjort uppfordrar mig på det kraftigaste att läsa det hela med allvarlig uppmärksamhet.»

Hauptpfarrer, Pastor P. Kaiser i Leipzig skriver:

»Es war mir eine Freude von Ihnen zu hören u. einen Blick in Ihre Arbeit thun zu können. Ich kann nur wünschen, dass Ihre eifrigen Bestrebungen von dem Erfolg begleitet sein möchten, den sie verdienen».

Den prisbelönte skrifställaren och grundlige kännaren af Nordens och Islands literatur Obergymnasiallehrer D:r R. Pallecke, skriver i ett bref på 12 sidor bl. a.:

«Nachdem ich ihre mich ausserordentlich fesselnde Schriften gelesen habe, will ich meinem längst gehegten Wunsche folgen und ausführlich auf Ihren spannenden Brief eingehen». — — Die Schweden haben so reiche Schätze in ihrem eigenen Schrifttum, sie haben es wirklich nicht nötig, immer bei andern zu borgen; Ich halte es wie sie mit dem schönen Spruch: »Det träd skall man ära, under hvars skugga man sitter».

Amanuensen vid Kongl. Biblioteket D:r Rob. Geete:

«Mottag mitt hjertliga tack för ditt bidrag till bevarandet af vårt modersmåls rykt och rigtighet».

Svenska Riksspråk-Förbundets skrifter, N:o 8.

LÄS OCH BEGRUNDA! BEGRUNDA OCH LÄS!

FRAMTIDENS SPRÅKSTUDIUM

OCH

SPRÅKUNDERVISNING

EN VARNINGSSKRIFT TILL ALLA

BILDADE NATIONER PÅ JORDEN

AF

O. C. KJELLBERG

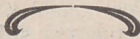
STIFTARE AF SVENSKA RIKSSPRÅK-FÖRBUNDET

“LÄR ALLA SPRÅK, MEN GLÖM EJ DITT EGET.”

KUNGASPEGEL (1250)

ÖFVERSÄTTES TILL ALLA SPRÅK PÅ JORDEN UTOM ESPERANTO, SEDAN
FÖRFATTARENS TILLSTÅND UTVERKATS.

EFTERTRYCK FÖRBJUDES.

STOCKHOLM.

SVENSKA RIKSSPRÅK-FÖRBUNDETS FÖRLÄG.

Denna bok får, sedan författarens tillstånd utverkats, öfversättas omedelbart från svenska till alla andra språk på jorden, dock med det uttryckliga förbehåll att öfversättningen före dess offentliggörande insändes till författaren, adress Stockholm, för att underkastas granskning, så att icke tilläfventyrs motsatsen eller något annat origtigt framkommer. Andra språk som mellanlänkar vid öfversättning böra så vidt möjligt är undvikas.

Stockholm den 1 Januari 1906.

Författaren.

TRYCKT HOS A.-B. LEUFVENMARKS BOKTR.
STOCKHOLM.

1906.

INLEDNING.

I. Språkets vikt och betydelse för samhället eller nationen.

a) Från politisk synpunkt.

Mina Herrar och Damer, mina Damer och Herrar!

Märklig är den rörelse, som f. n., allt sedan slutet af förra århundradet, genomgår alla Europas stater, och afser att vårda, värna och tillvarataga deras språk. Den sammanhänger på det närmaste med, och är ett uttryck af den fosterländska rörelse, som samtidigt uppstått inom de olika nationerna. I politiskt hänseende har nemligen staten, fosterlandet sitt starkaste stöd i språket, det band, som förenar alla undersåtarna i gemensam äflan och täflan för fosterlandets väl. En af vår tids yppersta författare, fransmannen Alphonse Daudet, har härom yttrat: »ett underkufvadt folk har nyckeln till sin frihet, så länge det bevarar sitt språk». En annan tänkare, af vår egen stam, Victor Rydberg, intygar: »Ingen bär en så afvög sköld mot sitt fosterland som den, hvilken vanvårdar dess språk». Ännu tydligare har sambandet mellan nation eller stat och språk framhållits af en annan landsman, den ofelbare tolkaren af svenskt tungomål, skalden Carl Snoilsky. Snart sagdt på hvarje blad i sina dikter varnar han oss för ett affall från våra fäders tungomål. Redan i en af sina tidigaste sånger: *Blankt Stål*, yttrar han:

»När gick ej yttre trygghet hand i hand
Med forskningens och sångens ädla ära,
Så länge huset byggs på lösan sand,
Skall plågsam oro folkets sinne tära,
Hvad viljen I för sånger väl begära,
Om vapenlös man darrar för sitt land?»

De ha alla rätt: Sambandet mellan fosterland och modersmål är oupplösligt. Språket är den grundval, på hvilken samhället hvilar, eller för att välja en modern bild, en definition från affärssynpunkt: *språket är den grundfond, med hvilken nationen är liffförsäkrad*. Språket är en statsmakt, starkare än härars makt, än murars vakt. Språket är nationens skyddshelgon. I stort sedt är språket den regulator,

som ytterst skall ordna alla förhållanden i samhället: Land skall med lag, lag skall med språk byggas. I den gamla norska folksången, intagen i vårt mötesprogram, heter det:

»Norges bedste Vaern och faeste Er dets gamle fjeld».

»Det kunde likaväl ha hetat: »Er det norske sprog». Ett språk på dekadans, en nation på dekadans; ett högt, ädelt och vårdadt språk, en nation på höjden af sin blomstring. Ett folk är starkt i den mån, som dess språk eger styrka. En nation, som är mån om sin autonomi, vårdar på samma gång sitt eget modersmål. Det arma Finland skall aldrig resa sig upp ur förtrycket, om icke det bevarar sitt språk.

Det första steg, som eröfraren tager, när han underlagt sig främmande land, är derföre att utplåna och upphäva landets språk, såväl genom införande af sitt eget som på andra sätt. Ett exempel härpå har i de sista tiderna ställts för våra ögon genom Bobrikows sorgliga framfart i Finland. I sitt tal i Finska senaten den 22 Nov. 1903 yttrade B. bland annat: »Såsom för fem år sedan, så ser jag fortfarande i det ryska språkets utbredning den säkraste underpant för ett framgångsrikt utförande af Storfurstendömet's fastare anknytning till Kejsardömet».

Af dessa orsaker har man, och det med rätta i dessa samfärdselns dagar, då de olika folkslagen genom luft och haf, ånga och elektricitet alltmera närma sig hvarandra, inom de olika staterna bildat föreningar för att genom ett samfärdt arbete skydda modersmålet från främmande inflytande och inkräkningar af yttre fiender. Inga rustningar förefalla mera berättigade än dessa.¹⁾ Tyskland gick här i förväg som vanligt på intelligensens område. Kort efter det ärofulla franska tyska kriget i början af 1870-talet, när Tyskland kände sig starkt som en enda enig nation, uppstod derstädes Der Allgemeine Deutsche Sprachverein (*Berlin*) med ändamål att: 1) *Liebe und Verständnis für die Muttersprache zu wecken* 2) *den Sinn für ihre angestammte Eigenart, ihre Richtigkeit und Klarheit, Schönheit und Würde zu beleben*, 3) *ihre Reinigung von unnötigen fremden Bestandteilen zu fördern, und auf diese Weise das Volksbewusstsein zu kräftigen*.

I England ha vi *The Royal Society of Literature* (London) med samma ändamål (*to preserve the purity of English language*), i Holland *Algemeen. Nederlandsch Verbond* (Dordrecht), i Spanien *Union Real de la lengua* (Madrid), i Italien *Accademia della Crusca* (Firenze), i Ryssland *Imperatorskaia*

1) Märkvärdigt nog ha de uppstått instinktmässigt; ännu har ingen tänkt på den i många år språken hotande samfärdseln.

Ruskaia Akademia (Kejsarl. Ryska Akademien), i Norge *Rigsmaalföreningen* o. s. v., o. s. v. Den franska språkföreningen *Alliance Française* har ett icke obetydligt verksamhetsfält, då den söker utbreda franskt tungomål öfver hela jorden.

Endast i ett land i hela den civiliserade världen går språkrörelsen i motsatt rigtning mot den fosterländska. Det är i det avancerade Sverige, som man blifvit så långt efter i språkutveckling. Den som vill studera språkförderf, ett språk på branten af sitt fall, han rese till Sverige. För vetenskapsmannen må det vara ett intressant skådespel, att se denna stolta byggnad sönderfalla i ruiner, för fosterlandsvännen är det tröstlöst, hopplost, förkrossande. Derfor har i dessa dagar af fosterländske män och kvinnor i Sverige bildats ett förbund för att restaurera (återuppräta) vårt äldsta och stoltaste fornminne, »ärans och hjältarnes språk». Hvarje svensk man och kvinna är välkommen till detta förbund: *Svenska Riksspråk-Förbundet*, som redan räknar ett 1000-tal medlemmar, målsmän och förkämpar för vår fosterländska odling.

Men icke blott nationerna söka på detta sätt att värna sitt eget modersmål, utan t. o. m. enskilda folkstammar inom staten ha med det mest obevkliga allvar och okufligt mod uppställt denna fråga på dagordningen. I Finland hade ända till statskuppens dagar det rent finska partiet upparbetat sitt språk, det finska tungomålet, från en förkrympt klängväxt i gränder och pörten till en lifskraftig stam på samhällets höjder. På samma sätt inom den Österik-Ungerska Monarkien, der ungrarne, (magyarerna) sammanslutit sig i tre förbund för kultur och modersmål: *Első Magyar kösmívelödesi egylet*, *Dunantuli kösmívelödesi egylet*, *Felvideki magyar kösmívelödesi egylet*. I början blefvo officiella skrivelser på *ungerska* språket af österrik-ungerska Regeringen tillbakavisade såsom »unverständlich», men de ha hopat sig med en ihärdighet, som blifvit Regeringen öfvermäktig, och nu tvungit henne att gifva vika och underkasta sig det dryga arbetet att lära ungerska språket. — I dessa dagar beskriver det *czeckiska* språket alldeles samma rörelse. Ännu återförvisar nyssnämnda Regering embetsskrivelser på czeckiskt språk, men då de med hvarje dag blifva allt talrikare, så torde det icke dröja länge, tills Regeringen måste taga lektioner äfven i detta språk. Hon kan ju omöjligen behandla sina egna undersåtar, czeckerna, som *aliener* (främlingar). — I Belgien har den förr tynande *flamiskan* så jembördat sig med franskan, att det förra språket numera kan anses nästan lika officiellt som det senare. En mängd literatur utkommer numera i Belgien med jemnlöpande fransk och flamisk text. —

Just i dessa dagar ha polska tjänstemän börjat använda sitt modersmål, *polska* språket, i embetskrifvelser till Ryska Regeringen. Det var jernvägstjänstemännen, som togo det första steget och början skedde den 15 sistlidne Juli. — För 14 dagar sedan (den 26 sistl. Juli) hölls uti Pultava en kongress af ukrainer, dervid bl. a. det *rutheniska* språkets införande vid skolor och embetsverk enhälligt uppsattes på programmet.

Detta om språkets vigt och betydelse från statsmänna- eller politisk synpunkt.

Vi öfvergå nu till att betrakta språket från kulturhistorisk synpunkt.

b) Språket såsom bärare af kulturen.

En ingalunda mindre vigtig betydelse för ett folk har språket i kulturellt hänseende, såsom varande på samma gång ett uttryck af och ett medel för dess andliga odling. I detta afseende är språket, literaturen, en bildningsanstalt till att odla förståndet och vidga vetandet, och språket sjelft, ordskatten, lemnar dervid det rikaste materialet till forskning. Allt hvad ett folk genomlevvat, alla dess historiska, dyrbara minnesmärken och öfriga märkvärdigheter, allt är här samladt och förvaradt i en enda monumental byggnad, språkbyggnaden, närmast att förlikna vid ett väldigt nationalmuseum, ett »folkets hus» i bättre mening, i hvars högresta salar hela nationen har sin tryggaste tillvaro. Detta Pantheon omsluter med sina murar, forntid, nutid och, för den som kan tolka dess runor, äfven hvad framtiden bär i sitt sköte. Öfver portalen till detta Colosseum återfinna vi Beda Venerabilis' ännu oförvanskade ord från åttonde århundradet: »Dum Colosseum stabit, regnum stabit».

Slutligen anteckna vi för det 3:dje.

c) **I moraliskt afseende** finna vi i ett ädelt och vårdadt språk den bästa bundsförvandt för det ädla i samhället, då deremot ett vulgärt hvardagsspråk sänker sedlighetsniveaun i en betänkelig grad. Våra dagars osedliga och slippriga literature är utan tvifvel den förnämsta orsaken till ungdomens sedliga förvillelse.

II. Språkets betydelse för individen.

Denna är ingalunda mindre vigtig.

I psykologiskt hänseende har språket, som höjer människan öfver djuret, till uppgift att skärpa tanken, utveckla förståndet och höja intelligensen. Genom denna tankeskärpa skall i sin ordning språket påverkas till kraft och styrka i ett skönt och ädelt modersmål. Motsatsen härtill, ett oklart

och uppblandat språk, grumlar tanken och gör den oklar. Ett dunkelt språk fördunklar tanken, fångar in den i skumma gömslen; ett slött och svamligt polyglott-sammelsurium, hvad danskar och norskar kalla ett »sløjftet sprog», alstrar sløjhjerner, förfäar; ett förvanskadt och förvridet språk vrider tanken ur led och på sned genom en ständig urspåring. Ett sålunda framkalladt abnormtillstånd hos individen utöfvar i sin mån en återverkan på språket och omvänt.

Vi finna sålunda, att en vevverkan eger rum mellan språk och tanke; i det ena fallet lemna de hvarandra i sticket, i det andra äro de båda de trognaste bundsförvandter. Af stor vikt är det derföre äfven för individen, att odla, adla och höja språket, samt att erhålla en både viktig och grundlig kännedom om sitt modersmål. Vi skola i vårt sista moment, der vi ha för afsigt att behandla språkets betydelse från affärssynpunkt, finna en bekräftelse af detta påstående.

III. Kunskap och undervisning i språk.

Nyttan af språkkunskap har i alla tider varit känd och erkänd. Framför kunskap i *främmande* språk måste vi dock, såsom vi nyss antydt, sätta kunskap i *modersmålet*, såsom det för individen viktigaste språket. «Mitt eget modersmål», säger du, «ja det måtte jag väl känna, och deri kan jag då meddela den bästa undervisning». Jag är af en alldeles motsatt åsigt. Jag vågar påstå, att det i sjelfva verket icke finnes något område af menskligt vetande, der vår kunskap är så obetydlig och inskränkt som just i modersmålet. Språkkännedom är likasom sjelfkännedom den svåraste kunskap. Båda ligga individen för nära, så nära att de likasom gå upp i honom.

Man kan visserligen praktiskt använda sitt modersmål, men när detta har skett, så kastar man det ifrån sig utan den ringaste eftertanke eller undersökning, på samma sätt som man gör med en urkramad citron, hvars *quinta pars* man förbrukat.¹⁾ En infödds förklaring af ett uttryck i hans eget modersmål är ett *risum teneatis*. Modersmålet måste nödvändigt hafva något att bryta sig emot för att kunna fullt förstås. I Sverige — jag måste erkänna detta — är man i all synnerhet bortkommen i sitt eget modersmål. Jag har i linguistiskt hänseende stått och står i beröring med de flesta bildade nationer: från den snillrike Japanen i öster till den språksynte Britten i väster, från den vakne Irländaren i norr till den nakna Afrikanen i söder, men jag har icke

1) Spörj t. ex. din interlokutör i telefonen (taltråden), hvad han (ändå bättre hon) just nu yttrade, och du skall få höra, att helt andra ordalag framkomma än de som just nu förklingade.

träffat något folkslag, som så litet förstår sitt språk och den oskattbara fördelen af ett eget modersmål som mina egna landsmän.

Den store tänkaren Goethe förstod denna språkfråga. Han har yttrat: »*Wer nicht fremde sprachen kennt, weis nichts von seiner eigenen*», och han har rätt. Han säger ej «*nicht viel*» utan rent ut *nichts*. Hvem vet, att bland våra mest alldagliga talesätt finnas uttryck, som äro högst egendomliga, sådana som t. ex. «tack för sist», «god fortsättning», «adjö med dig», en «smörgås», en «påtår», «mörkrädd», o. s. v., förrän han fått en inblick i andra språk och funnit, att de saknas der. En svensk t. ex., som kommer i tillfälle att i sitt modersmål undervisa en tysk, derefter en engelsman, så en flamer, fransman, italienare, spanjor, polack, ungrare, ryss, finne, jåpanes, skall hvarje gång i sitt eget modersmål upptäcka nya egendomligheter, om hvilka han förut icke hade en aflågsen aning, hvilka han icke ens egnat en tanke, ty han visste icke, att de funnos.

Härmed är dock icke sagdt, att *om* jag känner främmande språk, jag då också känner mitt eget.

Detta beror uteslutande på, huru dessa inhemtas, m. a. o. huru undervisning och kunskap i språk meddelas, eller huru språkstudiet bedrifves. Man kan inhemta språk så, att man egentligen icke känner något, hvarken sitt eget eller de främmande, derigenom att man låter språken, i synnerhet de närstående, binda, förtaga och försvaga hvarandra. Båda, alla språken utömma sitt rinnande vatten i hvarandra till ett dödvatten, der ingen kan styra sin farkost. Man förstår ännu litet af dessa förhållanden, ty språkens lif är ännu mestadels fördoldt. Jordmånen är i detta afseende gynsamast der språket är ungt och ännu ej öfvergått till förbening dvs., ju yngre människan är, samt när de främmande språken talas, isynnerhet der de talas med egna (främmande) tungor. De blifva nemligen då kött och blod i menniskan. I detta fall blir språkkännedom, om vi kunna kalla det så, ingen kunskap utan endast en färdighet, som icke är många skatter värd.

Man hör ofta klander uttalas öfver förra tiders undervisning, isynnerhet språkundervisningen. Medgifvas måste också, att den var väl torr, abstrakt och ofruktbar, och medförde föga »*aus dem leben für das leben*». Skall måne framtiden fälla en blidare dom öfver vår?

Låtom oss kasta en jämförande blick på språkundervisningen förr och nu.

Likasom i skolans öfriga läroämnen undervisningen i nyare tid, och detta med rätta, gjort en betydlig frontför-

ändring: från abstrakt till konkret, från formell till reell, så har detta äfven skett, och det i all synnerhet, inom språkundervisningen. Förr användes, för att begagna en bild, de främmande språken som lydiga vasaller till att stärka modersmålet och understödja dess supremati; de båda, om vi nu endast tänka på två, förklarade och försvarade hvarandra ömsesidigt. Man afsåg att genom modersmålet gifva förstånd af det främmande språket, och man vann åtminstone detta mål rätt helt. Nu däremot, då undervisningen öfvergått till hvad man kallar praktisk, så att de främmande språken också blifva lefvande, blifva såsom nyss nämndes kött och blod, så är fara för handen, att undervisningen blir sådan, att kunskap i främmande språk vinnes i utbyte mot modersmålet eller på *modersmålets bekostnad*. Det tillgår så för närvarande, så vidt jag kunnat finna, i flera länder isynnerhet i de skandinaviska, Tyskland, Ryssland och Finland. Mig synes nämligen, att man redan börjat vid språkundervisningen använda det ena språket, i synnerhet det med modersmålet närslägtade, till att rifva ned det andra. Detta är ingalunda behöfligt och helt visst skadligt t. o. m. för båda språken icke minst genom den onatur, som derigenom framkallas. Den gyllene medelvägen mellan praktik och teori torde såväl här som annanstädes vara både det bästa och det svåraste att åstadkomma¹).

Jag vill ingalunda klandra, att man i våra dagar idkar praktisk undervisning i främmande lefvande språk, tvärtom anser jag den väl grundad och fullt berättigad i det moderna samhällets samfärdsformer, synnerligast den personliga samfärdseln, der behovet af praktiskt användbar språkkunskap är så godt som oundgängligt, men just derföre måste enligt min åsigt språkundervisningen bedrifvas på annat sätt, så att verklig språkkunskap, ej blott munväder och munläder, derigenom vinnes. Såväl här som annanstädes är det godt att gå tillväga med urskillning och eftertanke. Mig synes, jag upprepar det ännu en gång, att man f. n. använder det främmande språket till förfång för modersmålet eller för att begagna en skolterm, man «pluggar» det eller de främmande språken in i modersmålet, så att detta spränges. Härigenom försvagas (*slojfes*) modersmålet, det förlorar sin spänstighet och alstringskraft, skärpan bortnötes, begreppets klarhet och reda aftaga. En sålunda uppkommen svaghet hos modersmålet med åtföljande oklarhet i begreppet inverkar återigen genom vevselverkan högst menligt på uppfattningen och inlärandet af de främmande språken. Ju mer man studerar och

1) Egendomligt nog är en i språk praktiskt uppmammad lärjunge nästan otillgänglig för teoretisk träning och vice versa.

»drifver», desto mindre kunskap och desto mer blandning; språken paralysera hvarandra, af *utvecklingen* blir *inveckling*, af *språköra* *språkröra*. Beggedera eller alla språken aptera sig efter hvarandra, hvarigenom ursprung och idiom förloras. Språket öfvergår från idiomatiskt till idiotiskt, på hvilken öfvergång svenska språket f. n. är ett slående exempel.

Isynnerhet är faran stor för de jemförelsevis mera obetydliga nordiska språken att på detta sätt uppsvälgas af de stora kulturspråken, förnämligast det närstående tyska språket. Så har, under det för ett språks *utveckling* korta ögonblicket af ett enda decennium, det svenska språket så *invecklats* i det tyska, att det sammanvuxit med detsamma till en urskog, som förmörkar synranden och hindrar tankens solljus att bryta igenom. Dess banade stigar ha ersatts med slingerbultar, der ingen hittar vägen, ty man hittar icke hem. Det värsta är, att ingen märker sådant, ett ytterligare bevis, huru litet man känner sitt eget modersmål. Det är för öfrigt icke lätt att se i skumrasket (urskogen), hvartill kommer att nyss antydda uppblandning icke sker med en raptus. Smutsvattnet dryper in dagligen och stundligen. När jag för två år sedan under ett samtal med vår dåvarande kultusminister von Friesen påpekade dessa betänkliga förhållanden, svarade han mig: »Jag har sjelf varit lärare i 30 år, har ingenting märkt och vet ingenting derom». Han hade — rätt. Alldeles samma dialog egde rum med professorn i nyuropeisk lingvistik P. A. Geijer, då jag för endast några veckor sedan sammaträffade med honom under en promotion i Upsala. Fastän sjelf språkman hade han ingenting märkt.¹⁾

Om, såsom ofvan antydts, man funnit sig nödsakad, och detta med rätta under nuvarande samfärdsformer, att bilda föreningar till skydd för modersmålet hos vuxna, om man dock i det språkrena Tyskland, der t. o. m. sådana låneord som 'billet', 'telefon', 'velociped' utmönstrats, sedan några år tillbaka stundom inleder sina bref med den från det för Tyskland så förhatliga franska språket lånade frasen: »*Mit gegenwärtigem erlaube ich mir*» (fr. *par la présente, je me permets*) eller med den engelska frasen »*Mit diesem*» (istf. *Hiermit nehme ich mir die freiheit* (*With this I take the liberty*)), huru mycket mer behöfver ej då modersmålet skyddas hos barnet i skolan, der den literära samfärdseln är omedelbar ge-

1) Det kan synas egendomligt, att professorn i nyuropeisk lingvistik icke upptäckt, det dammarne brusit och svenska språket f. n. öfversvämmas af 1000-tals ord från hans eget område, men det är icke så svårt att förklara. Hans språkstudier hade varit efter den gamla metoden, de hade ej lemnat honom någon upplysning om sådana förhållanden, som under hans studietid knappast existerade. Att man just i Sverige är blind för dessa förhållanden, det visar dock en högst betänklig likgiltighet för och obekantskap med eget modersmål.

nom öfversättning, och barnets språk ännu ej hunnit stadgas. Mig synes, att barnet i likhet med andra människor t. ex. byggmästaren väl behöfver en grund att bygga på, en grund så mycket fastare som det material (språkmaterialet) barnet använder, är af en vida lösare konsistens än mannens, hvarigenom barnets språkbyggnad också blir mindre solid och i brist på en fast grundval, med andra ord ett modersmål, lätt kan komma att vackla och bringas på fall. Vigten häraf är så mycket större, som det är modersmålet, till hvilket all undervisning och kunskap ytterst hänföra sig, modersmålet som skall ävägabringa ett städadt vetande icke blott i språken utan äfven i alla andra skolans läroämnen.

Redan på 1200-talet insåg man vigten af ett okränkadt modersmål. I den isländska handskriften *Speculum regale*, »Kungaspegel», författad omkring 1250, heter det: »lär alla språk, men glöm ej ditt eget». Se vi än längre bort i den gråa forntiden, så finna vi att inneväanarne i det gamla Soloi i Silicien blefvo ett åtlöje för efterverlden, då de för främmande tungomål bortglömde sin rena attiska munart. — Jag tror, att vår tid af nyss anförda bevingade ord har mycket att lära, ty det kan icke förnekas, att modersmålet i våra dagar, genom påverkan utifrån medelst samfärdselsns magt, råkat i trångmål, isynnerhet i Sverige, der vi f. n. få bevittna det sorgliga faktum, att svenska språket är vida sämre hos oss än i andra länder (Amerika och Finland).

»Han (hon) kan alla språk» är ett i våra dagar vanligt uttryck om den som kan inget, icke ens modersmålet. »Jag talar båda språken lika bra» är ett annat felaktigt uttryck, som man ofta får höra, och som vi härmed korrigerera till lika illa, ty en grundval m. a. o. ett modersmål fattas i detta fall. Det är i synnerhet främlingen, alienen, som skryter på detta senare sätt, han hvars språkkunskap är ungefär = den tyske judens och sålunda föga mer än ett sluddrigt munväder. I det 1:a stadiet af främlingsskapet (ex. i Sverige) använder han naturligtvis germanismer i svenskan m. a. o. han blandar in tyska vändningar i sitt svenska tal, det 2:a stadiet: suecismer i tyskan, han blandar nu sitt eget modersmål tyskan med svenska vändningar på tyska, 3:e stadiet: han vet, att han icke begriper ett visst ställe i svenskt tal eller skrift, 4:de stadiet: sak samma med tyskan, 5:e stadiet: han vet icke, kan icke afgöra, om han förstår eller ej en mening, som han nu ser eller hör på svenska; 6:e stadiet: sak samma med tyskan, 7:e stadiet: han vet icke, att han icke begriper något, som han läste eller hörde på svenska. 8:e stadiet: samma förhållande på tyska. 9:e stadiet: han vet ej, hvilket språk han

talade vid ett visst tillfälle, då han hade ett samtal med en viss person. 10:e stadiet: han vet ej hvilket språk han nu talar. 11:e stadiet: ingen annan, icke ens linguisten eller filologen kan afgöra, hvilket språk han talar, (alla) språken ha nu gått upp i hvarandra till en »ljudvälling», »vispen» går, »det låter», d. v. s. det puttrar i pannan¹⁾. Blandningen är nu fullständig, flaskan med dess grumliga innehåll väl omskakad, mixturen homogen, ogenomtränglig för ljuset, otillgänglig för förståndets öga.

När språksammelsurium kan gå så långt hos vuxna, hvad kan då ej ske med det outvecklade barnet. För att visa huru språket genom oförstånd i undervisningen kan i grund förstöras hos barnet, skall jag här bifoga fyra i fototypisk autotypi utförda autentiska skrifprof, det första en afskrift ur minnet af ett väl inlärdt och memoreradt poem, utförd af en 13-årig skolyngling utan utprägladt modersmål. Felens antal är omkring 125. Af de tre öfriga är ett en afskrift och två äro diktat. (Se sid. 17—20).

I samband härmed lifogas några »runor» af C. A. Tollén, en författare, som redan nu begagnar sig af framtids-svenskan, ett *mixtum compositum* af 33 munarter, nemligen: Sveriges 24 provinsmål, danska, norska, engelska, ljudsvenska, judesvenska, ny- eller pigsvenska, kökslatin, chicagosvenska och omkr. 0,001 % ren svenska. Ett sådant abrakadabra blir i en ej aflägsen framtid svenska språket, om vi ej ändra språkundervisningen och vidtaga profylaktiska åtgärder, en högst nödvändig sak, då den moderna språktörbistringen nedsätter intelligensen och är en naturalism, som öfvergår i natur. Redan ett helt århundrade i förväg såg Tegnér detta, då han kväder i *Svea*:

»Naturen lede dig, hon gaf för skilda zoner
Åt sederne sin färg, åt språken sina toner.»

Så här ter sig »Tollénskan» eller framtidssvenskan:²⁾
«När såsom att Meddan utimillantyd serveredes, så
höllt C. A. Tollén ovanuppå te å sätte uti Halsen ock säggde:
— Hör ho, söte Juhanna, lelle — då va e underlig Gås,
denna häringa!
— Ho ä sylteder, phörstår Han, då såsom att dulyk går
lättare phör sek. — Men ho haver ju Klöfvor, vet ja?
— Ja, sir Han, phör te å säje sanningen, så stampte ja

1) Såväl **hufvudskålen** som en **gryta** heter på svenska **panna**.

2) En värdig medtäflare till T. är sjelfva professorn i nordiska språk i Upsala, som en afhandling om **Språkriktighet** 1888 med "jenomsjenlig nongsjalansch, sjeni och fälketymålägi, hävdar denna åsikt (sid 44)" "Som allmän regel jäller", heter det vidare, "läna från alla håll, från de mest främmande språk". Pigstafningen är Hr. Noreens 'känstvärk'.

ovanuppå Gåsa phör te phå gå ock å höre Phru Aronson-Fiskerihåf uti »Medaljong», ock hvis att Agust ycket vyllschpyse hvad såsom att phynns ovanuppå Boret, så kan Han lätte bly!

Varovanuppå att Han phék lätte Grysphåttorne tyste Mun, phör här var ycket värt te å mucke!

Men jäkeln an nittlingen nådor, då såsom att kärngera nesta Gång stöter utihopa! Då blyr i *Ekpåk uti Vårshykestorian!* värn än Batholomejboms Blodia Natt, de blyr ol och ynga Vysor ock Gåsblo, så att då tyr te Svartsoppe åt i hel Baljon. Ock då så är'e, tamphan, klokest te å tage sin Skola ur Mattan!

Med jup vördning.

Vi ha här en på sitt sätt mästerlig framställning af det språkförderf, som hotar vårt modersmål med idioti, ifall vi ej vårda dess idiotism. Låt det blifva för oss en helssam varning. Ett folk så äreförgätet, att det ej vill vårda sitt språk, förspiller sin framtid.

Af ofvan anförda exempel (*Mit gegenwärtigem* etc.) såväl från det för språklig renhet vaksamma och verksamma Tyskland som från Sverige är emellertid tydligt, att fel här föreligger äfvensom att detta består uti sammanblandning af idiomerna. Hvar borde vi då få boten? Jo, i undervisningen, d.v.s. i den språkkunskap, som språkundervisningen bör afse att bibringa.

Se vi då på skolan, så ha vi i det föregående yttrat oss om det "indrifningssystem", som der är rådande. Som språkundervisningen nu bedrifves, är det fara värdt, att vi der taga soten i st. f. boten. Endast på 6 à 7 år har hela den svenska skoltermologien af lärarne sjelfva äfvensom af vår nya skolöverstyrelse till den grad förtyskats, att man kunde tro, det tyska lärare numera handhafva undervisningen i Sverige. Skol- och lärosalar ha lemnat rum för "klassrum" (ty. *klassenzimmer*), läsordning har blifvit »timplan» (*stundenplan*), skolgång och gå i skola heta nu »skolbesök» (t. *schulbesuch*) och »besöka skolan» (t. *die schule besuchen*¹) deltaga i undervisningen heter »följa» (*den unterricht verfolgen*), *lehrgang* = »lärogång», fortsättnings-skola, -kurs heter »fortbildnings» (*fortbildungs*²), vårt underbyggnad, förträngdt af »förkunskaper» (*vorkenntnisse*), är numera alldeles utdödt, *vorschule*, *mittelschule* och *niederschule* kallas »förskola», »mellanskola» och nederskola» i st. f. förberedande skola o. s. v.; *vorprüfung* och *nachprüfung* ha tillskapat »förpröfning» och »efterpröfning», och — det fulaste af allt — pri-

1) På svenska besöker man personer, icke orter: Jag har varit i kyrkan, på biblioteket ej ("besökt") jag vistas i, gästar (ej besöker) Köpenhamn.

2) Hvad är "fortbildning"? En bildning som går fort, går undan?

vatllärare och -lärarinnor ha blifvit »huslärare» och »-lärarinnor» (t. *hauslehrer*); skolbarn, som blifvit efter eller ha ringa anlag kallas »efterblifna»¹⁾ (t. *nachgebliebene kinder*) m. m. gallimatias, och alla läroböcker vimla af osvenska och germanismer²⁾ Med det nuvarande systemet är sålunda ingenting att vänta. Barnet kan ju icke motarbeta både lärare, läroböcker och metoder.

På intet område af menskligt vetande torde en så brokig mångfald af olika metoder ha framkommit som inom språkundervisningen. I Ollendorfs «inmatnings-» eller rättare »sågningsmetod» från midten af förra århundradet torde »boc-karne» utgöra hufvudbeståndsdelen. Eganderätten till ett främmande språk utlofvas der på sex månader! Följde så i Tyskland, der språk-schwindeln har sitt hemvist, en oöfverskådlig mängd olika metoder, systemer och mästerskaps-systemer. Se här titelbladen från några tyska läroböcker: »*eine sprache schnell, gründlich und praktisch in drei monaten zu erlernen*»; — »*eine sprache in einem Monat, ohne jegliche hilfe zu erlernen*»; — »*eine sprache in 14 Tagen nach einer gänzlich neuen methode zu erlernen*»; — »*die kunst der polyglottie zum schulgebrauch u. für selbstunterricht*»; — »*jede sprache (!) in kürzester zeit sofort, ohne lehrer, durch selbstunterricht verstehen, sprechen u. schreiben zu lernen, eine auf erfahrung begründete methode*» o. s. v. i oändlighet tills Kleinhardt på 1880-talet framkom med sitt snillefoster, beskrifvet i hans uppsats med titel: »*Ein jahr erfahrung mit der neuen methode*», deri han förordnar, att hvarje barn skulle till språklektionen i skolan medtaga en fickspegel (*taschenspiegel*) för att härigenom kunna iakttaga de »gubbar» (grimacer), som lär ha uppstått vid uttalet af de främmande orden! Verkan af detta taskspe(g)leri i språkundervisningen lär ha varit utomordentligt välgörande. Sjelf yttrar han nemligen derom (sid. 10): »*Ausserordentlich fand ich mich unterstützt durch den Gebrauch eines Taschenspiegels*» — — — »*der Gebrauch des Spiegels bei lautgymnastischen Übungen erspart ganz ausserordentlich viel Zeit u. Mühe*». (!)

Sedan tyskarne numera börjat förlora krediten i sitt språkundervisnings-geschäft, så ha de uppfunnit en ännu nyare metod: att uppsätta origtig skylt. »*Berlitz school of languages*», som hvarje förnuftig människa måste antaga vara dirigerad af engelsmän, är nemligen en falsk ursprungsbeteckning, hvarmed tyskar puffa på husgaflar och i tidningar.

1) Ett part. adj. på blifven! Vår skola har i sanning blifvit blifven (efterblifven.)

2) Öfvanstående florilegium är hemtadt från Svenska Läroverkskomitéens underdåniga betänkande af den 8 Dec. 1902.

Denna undervisning, som vanligtvis meddelas af unga köpmansämnen och hvars oerhördt stora nyhet består uti att fråga och svara, en konst, som menniskan kunnat sedan hon lärde tala, har naturligtvis i Sverige, der den redan slagit upp sina penater öfverallt i de större städerna och der, *mirabile dictu*, ingen den ringaste kontroll utöfvas öfver privatundervisning, funnit en fruktbar jordmån. Man känner dem af deras frukt. De hafva om man får tro deras annonser (i Sverige finnes icke heller någon kontroll på annonsering) »300 filialer öfver hela världen» med undervisning i alla språk» (sålunda omkring 500) genom »utmärkt infödda lärare» och man får åhöra en lektion »utan förbindlighet» (ty. *ohne verbindlichkeit*, sv. utan skyldighet att anteckna sig) o. s. v.

Äfven detta skolmöte har, som det synes å sid. 42 af programmet, uppvaktats med en nyhet på detta område benämnd »*Grundlegendes Lehrbuch*». I den lilla redogörelsen för metoden, som så att säga bär domen i egen barm, kan man räkna till ett tjugotal omeningar och språkfel: »lärogång», *t. lehrgang*, sv. metoden, gången; »närmast» *t. zunächst*, sv. först och främst; så vidt möjligt (+ är); »såsom ock» (!) »läroförfarandet», *t. das verfahren*, sv. förfaringssättet; »ej utesluten», ty. *nicht ausgeschlossen*, sv. äfven kan förekomma; torde böra göras till föremål etc. (nu omening), m. i samma stilart.

Alla dessa system och metoder kulminera uti »*das Meisterschaftssystem*», ett namn med blå dunster, uppfunnit af en viss Rosenthal, hvilkens läroböcker blifvit öfversatta från tyskan (ej bearbetade utan dåligt öfversatta) till de flesta europeiska språk, och hvilket system förnämligast karakteriseras genom fullständig frånvaro af allt hvad system heter.

Knappast mindre "rolig" torde en metod vara, som uppfunnits af en viss H. S. Hermod i Malmö, enligt hvilken lärdomen, som antagligen icke väger dess tyngre i vågskålen, expedieras med posten, på samma sätt som de penningar, man skall insända på förhand. Det vore synnerligen intressant att veta, huru rösten magasineras vid denna postbehandling, men derom får man ingen upplysning, likasom man icke heller får veta, huru många lättrogna svenskar, som nappat på denna grofva krok att lära språk på milslånga afstånd¹⁾

Dessa system och metoder må vara huru värdefulla som helst, så lida de dock alla en betänklig brist, då ingen

1) Just som detta nedskrifves ingår från Tyskland prospekt för en metod af ännu färskare datum, hvilken bär namnet: *Die Methode Pernot, Teaching by picture* om hvilken säges: "*Die Methode hat den Vorzug, dass die Bücher von Franzosen u. Engländern nicht, Deutschen, verfasst sind.* Emellertid är den engelska proflektion (N:r 7), som medföljer som prof, uppfylld af språkfel: "*the farm -y*" — "*the cock crow*" — "*two or some*" o. v. s. v., o. s.

af dem följt med eller tagit hänsyn till den moderna språk-utvecklingen utan äro så att säga blinda på det ögat, derifrån faran kommer. Språket för en helt annan tillvaro i våra dagar än för blott ett par decennier sedan. En stormakt benämnd samfärdsel (intellektuell, kommersiell och personlig) har, såsom redan antydts, utvecklats i det moderna samhället genom hvilken idiomen, som förr sutto i orubbadt bo, rycka hvarandra in på lifvet, på samma gång som folken genom ångan och elektriciteten alltmer närma sig hvarandra. En strid om herraväldet, hegemonien, mellan olika ord och uttryck i språket (i stort sedt mellan de större och mindre språken) rasar på lif och död. I en af prof. Adolf Noreen nyligen utgifven afhandling "Om ordens död" yttrar denne, att på vetenskapens nuvarande ståndpunkt kan man icke förklara, hvarför det ena ordet dukar under för det andra. Vi tro, att för den, som något så när känner sitt modersmål, en förklaring af dessa förhållanden är ganska enkel, i synnerhet i Sverige, der xenomanien är så stor, att man icke kan se ett nytt ord, det må vara aldrig så språkvidrigt, utan att apa efter, och der af denna orsak en stor del af den inhemska ordskatten f. n. ligger i själatåget. Vi skola här försöka att i några få ord afgifva en sådan förklaring¹⁾

Likasom uti samhället hvarje individ har sin särskilda bestämmelse att fylla, så att den ena människan har större magt och inflytande än den andra, så ha äfven de olika orden i språket en olika roll att utföra. »*Ein mann, ein wort*» har det tyska språket sammanställt. En man med styrka och sjelfständighet i karaktären kalla vi en kärnkarl; kärnord är ett ord med samma utpräglade egenskaper. Genom sin inneboende kraft (*emfasis*), sin ständiga förekomst m. m. förete dessa ord och uttryck, på hvilka språkets styrka sålunda är till en stor del koncentrerad, och som vi derföre likasom i tonkonsten vilja kalla *dominanter*²⁾, vid beröring med andra språk såväl i tal som skrift en *force majeure*, hvarigenom de attrahera och så att säga påtvinga sig dels homonymer, dels synonymymer hos dessa. En sådan påverkan genom attraktion af vare sig form eller innehåll (ljudsymbolik eller synonymi) — vi vilja kalla den *predomination* och mottagligheten derför hos det andra språket *predisposition*, — kan påvisas äfven mellan de mest olika språkidiom, i detta fall naturligtvis på öfversättningens eller synonymiens väg. En

1) I min nyss utgifna skrift: Nr 5: **Svenska Språket** från fosterländsk synpunkt har jag lemnat en mera utförlig utredning af dessa språkförhållanden.

2) Med ett par sådana *dominanter* t. ex. eng. **all right**, och **no more** skulle man kunna ta sig fram genom hela England och Nordamerika, med **tack så mycket** öfver hela Sverige, med **me gusta mucho** i Spanien med flera länder.

Lärns bön för *Fredensskadet*

Gust bevarna wat Fredensskadet, wat din

behande hem wat fredensskadet wat löns stran

gust behömmadem, was Mordes höla, wat Fede

od, wat ~~Lands~~^m waggas, was Ordains wat.

bevar met din kan bevarar ~~in~~ wat fustelan

is örur fatig

Afskrift ur minnet

Hitt och dit i detan flit et beordette
Ditt och sikk. Hani sakt är atar
blummin. Jift för, Mogen Bluma kär.
sate Markten minan atar och sli sänder atar
Bluma. yng man ^{Min} Diktet atar. men gack
komma sifkelt kärar. (F. M. Franzen, BIFT).

Sång till Farnedslandes, Helt dig du
höga Mod. Helt dig du som ^{Evigt} Evigt
Kraft och Mod Liv och Lida vi Själva för
erd. Helt dig du ^{triv} triv, Stann Helt dig du
Gellas Län Enght Profasht er den sömles
Helt er i gamla Lär efter Med
Gän till ~~Mar~~ alla s. Monstern
dola Lora

Dikteradt på lärorummet.

Diktat. Visar samma förderf i tyskan.

Der Fackel ist Schwarz,

Die Feichte heist auch Fane.

Min Fater hat für Gefelle.

Farsicht Schadet nicht. Das

Kelchen ist eine blaue blome

Der Graf hat einen Kirwatten

und einen Kocht. Der Feu

hvar som rest i Finland, läser dess tryckalster eller har för-
månen af umgänge med finnar, kan märka detta. Vid den
första finska jernvägsstation, man kommer till, står ordet »fast»
(ej stängd) måladt på en af dörrarne. Förklaringsgrunden
härtill är den, att det finska ordet *kinä*, som betyder fast,
är ett kraftigare uttryck än stängd, förtränger härigenom
denne sin svenske equivalent och insätter i stället sig sjelf i
dennes rättigheter¹). Sådana konflikter sluta vanligen dermed,
att det inhemska ordet dukar under för dominanten²) i syn-
nerhet i xenofila länder, der främlingsmani grasserar och
språkvett lemnat rum för nyhetsvurm och xenomani. På
detta sätt har under de sista åren massor af inhemska sven-
ska ord råkat i handgemäng med tyskan (i vissa fall äfven
med eng. nor. dan. eller fr. språket) och dukat under i duel-
len. Jag har redan nämnt ett stort antal på skolans område,
och kunde fortsätta huru länge som helst. De bilda sig, un-
der det jag nu talar. Sålunda har snöyra blifvit »snöstorm»
(ty. *schneesturm*), rannsaka »undersöka» (ty. *untersuchen*),
rasa »sammanstörta» (t. *zusammenstürzen*), sammandrabba
»sammanstöta» (t. *zusammenstossen*), jemförelsevis »förhållande-
vis» (d. *forholdsviis*, t. *verhältnismessig*), det gamla kärnsvenska
uttrycket i alla fall har alldeles bragts om lifvet af neolo-
gismen (germanismen) »i hvarje fall» (t. *auf jeden fall, jeden-
falls*), o. s. v. Genom denna främmande påverkan har vårt
språk till den grad förlorat sin egen både motstånds- och
alstringskraft, att det under tiden endast mäktat bilda ett
par, tre inhemska neologismer (eka = genljuda, kanta =
omgifva, bura (in-), innebörd, af hvilka åtminstone det för-
sta, som förträngt vårt vackra genljuda, är alldeles miss-
lyckadt (eka = en farkost).

När sådana språkvidriga ord och uttryck, som ofvan
omnämnts och kunna massvis än ytterligare omnämnas³), nu-
mera ständigt förekomma i officiella handlingar, efter moget
öfvervägande uppsatta af vuxna personer, korrigerade, korrek-
turlästa och tryckta, ja när Svenska Akademien, som det åligger
att vårda svenska språkets rykt och riktighet, i den sista

1) **Fast** är dock verkligen ett svenskt ord, men ofta tillskapas på detta sätt språk-
vidrigheter, t. ex. »rätthäveri», t. **rechthaberei**.

2) Egendomligt nog har språkvetenskapen hittills alldeles förbiset ordens freqvens
och numeriska valör i språket. Det har varit stenografien förbehållet att upptäcka sådana
ord och för dem bilda s. k. sigler.

3) Under 20 års tid har öfverallt i Sverige t. o. m. på husknutarne stått att läsa
med stora bokstäfver: "van Houtens kakao bäst — i bruket billigast", ett översättnings-
nonsens af det holländska: **het beste, het goedkoopste in 't gebruik**, på öfverderivad sven-
ska, **bäst, drygast, i längden billigast**. Antagligen skall det stora tankstrecket antyda,
att här finnes en tanke, hvilken emellertid är fullständigt frånvarande.

upplagan af sin Ordlista i en förödelsens styggelse uppbladdat vårt språk med ca 30 tusen främmande ord och detta på korrptionens väg, så att t. ex. *deux* (två) stafvas »dö», *queue* (svans) »kö», *coaks* = »kox», *cakes* = »käs», *point* = »poäng», *soirée* = »soaré», *depôt* = »depå»¹⁾; så är det mindre underligt, om det minderåriga, outvecklade barnet både i skrift- och talspråket oupphörligt slår öfver (stundom med dubbelsprång) till och från båda språken eller ännu flera språk med den påföljd att dessa — i synnerhet om de, såsom redan antydts, äro närskylda och parisonanta — blifva orena och uppblendade²⁾. I barnets tankeverksamhet uppstår en oreda, virrvar och villervalla, men då dessa konflikter ej äro handgripliga, så kunna de icke synas. Barnet öfversätter i stället för att »tala rent», och öfversättningen hotar att göra både blind och döf och färgblind³⁾. Ett arbete kommer till stånd, en strid om hegemonien, derunder, i synnerhet om det främmande språket talas, i all synnerhet såsom nu för tiden talas med främmande tunga, det ena språket nötes emot och söker rifva ned (nivellera) det andra. Båda råka i kontakt, förlora sin skärpa, såsom ofvan påpekats. De binda hvarandra, friheten öfvergår till onatur. Hvad som i början utgjorde en sådan lätthet (likheten mellan de begge eller flera språken) blir snart den största svårighet, då barnet instinktmässigt sträfvar att hålla språket, tankeapparaten ren för att icke omtöcknas i sin tankeverksamhet.

På samma sätt som ren luft är ett hufvudvillkor för kroppens helsa och välbefinnande, så är ett rent oblandadt och kraftigt språk ett *conditio sine qua non* för tankens näring, andlig tillväxt och välbefinnande. En dunkel och oren språkblandning, ett hopgyttradt polyglottconglomerat, har deremot en motsatt verkan: det förslöar tankeskärpan, nedsätter intelligensen, stäcker tanken i andlig dvergväxt.

Jag befarar, att våra språklärar taga allt för liten hänsyn till dessa förhållanden, hjälpa i stället för att stjelpa den hotande språkförbistringen. Språkundervisningen har, såsom ofvan antydts, öfvergått till en motsatt från abstrakt till konkret, från teoretisk till praktisk. Men en praktisk språkundervisning fordrar praktiska regler⁴⁾, och det oakadt laborerar man ännu med den gamla grammatiken, som fortfarande är

1) Hvilken mauspillan alla dessa kontakter skola förorsaka på den inhemska ordskatten, kan ingen dödlig förutse.

2) Ex: "krossa (e. to cross) oceanen", "spränga (ty. besprengen) gatorna."

3) Taubnessel blir öfversatt blindnässla, es würde mir gelb u. grün vor den augen = det svartnade för ögonen, a black eye = ett blått öga. Tanken vändes upp och ned: packa ned, eng. to pack up o. s. v.

4) En del gamla regler ha äfven blifvit öfverflödiga, derigenom att örat för språket ofta faller utslaget vid det praktiska språkstudiet, när detta bedrivs riktigt.

densamma, lika opraktisk, så gammal och orkeslös, att den ej hunnit med utan blifvit på efterkälken, eller som det på nysvenska kallas »blifvit efterblifven». De lefvande språken hafva, som likaledes antydts, genom den dagligen och stundligen växande samfärdseln med dess verldutställningar, möten, kongresser och förhandlingar på olika språk, trädt in i ett nytt skede, de kringrännas af hvarandra, rycka hvarandra in på lifvet i en *great confusion*. Språkundervisningen, grammatiken, som skulle råda bot, hjälper i stället till att hopröra, förblanda och orena. Det första vi ha att göra, är att skaffa oss en ny grammatik, som kan afhjelpa dessa olägenheter, afskaffa såväl en osund och onaturlig språkundervisning som en hotande språkförbistring, såvida vi vilja undvika att till sist få höra samma språk i skolorna som i hamnarne.

Hurudan bör då denna nya språklära vara beskaffad? Vi tro, att naturen här som annorstädes är den bästa läromästare; hon lärer: 1) hvar sak för sig, 2) ren vara är bättre än oren. Grammatiken bör derföre I) noga uppdraga gränslinierna mellan de olika idiomerna och II) derpå sätta dessa i antites, ej som förut i solidaritet med hvarandra. Härigenom skulle åstadkommas ett under nuvarande språkblandning väl behöfligt »isär med språken!» Detta blefve visserligen icke lätt i början, der de nu kollidera, men hvilken lättnad skulle man icke sedan erfarå. Modersmälet, som nu håller på att undergräfvast, skulle stärkas, dess supremati befästas; språksinnet, nu förslöadt, skärpas mot orenhet och främmande tillsatser. Språkkontakten, som nu vållar lärjungen en oerhörd ansträngning, skulle försvinna. Vi behöfva blott lägga örat till telefonen för att finna svårigheten att tala, när kontakter uppstått.

Det är icke första gången jag påpekar dessa förhållanden. För 25 år sedan utgat jag en engelsk språklära "Lärobok för ungdom i engelska språket", fotad på dessa principer. Lärare, läroboksförfattare och språkmän togo till orda icke blott i Sverige, Norge och Finland utan äfven i sjelfva England. Ett 60-tal af våra förnämsta tidningar utlätto sig i artiklar stundom på ett par spalter om ett arbete, som "hade den moderna språkundervisningens hufvuduppgift fullkomligt klar för sig" (N. D. A.); — "en originell bok, hvars nyheter äro genomförda med full konsekvens, i hvilka man kan obetingadt instämma" (St:s D.); — "en i sitt slag märklig lärobok, som icke bör undgå Hrr lärares uppmärksamhet, hvars författare satt sig ett stort mål före, tagit ett steg mot den uppgift, skolans vänner böra ställa sig" (G. H. T.); »ingen skolbok har af pressen vunnit ett så ampelt erkännande». (A. B.)

Öfriga yttranden i pressen: "boken öppnar en ny väg till en sundare och mera fruktbringande språkundervisning"; — af skolmän: »*As far as I am able to judge, your grammar is a particularly good one*» (Ch. Wahab); — "Det är med synnerligt intresse, som jag tagit kännedom om Edert nya arbete i engelska språket" (A. Grönberg, Helsingfors); — "Deres engelske lærebog har jeg med megen fornøjelse gennemlæst, den er meget praktisk" (Cand. Mag. F. Jensen, Fredrikshald); "Bogen vil være særdeles skikket for skoler, ingen lærer i engelsk burdevære ubekjendt med den" (Gymnas. lærer Alver).

Boken har utgått i sex stora upplagor, en icke obetydlig framgång i betraktande deraf, att dess författare ej varit anställd vid statens skolor, och hans lärobok sålunda ej blifvit införd der.

Vidare höll jag i dag för 20 år sedan på det 5:te nordiska skolmötet i Kristiania ett föredrag i språkundervisningsfrågan, som ingen förstod¹⁾. Så tycktes åtminstone framgå af den derpå följande diskussionen, hvilken kom att utbreda sig öfver skomakarens verktyg. En åhörare utgjorde likväl ett undantag: mötets sekreterare, folkskoleinspektören m. m. Dr Magnus Nordström. I ett bref till undertecknad, dateradt d. 21 Sept. 1885, sålunda omkring en månad derefter, skriver N.: "Jag har velat återgifva Edert föredrag så fullständigt som möjligt. Det är ett ord i sinom tid. Den småningom tilltagande svagheten i svenska språkets behandling måste komma någonstädes ifrån. Den har börjat väcka uppmärksamhet. Den skriftliga behandlingen af svenska språket är ett af de skäl, som föranledt en grundlig undersökning af undervisningen vid härvarande läroverk (Hernösand) i dessa dagar. Det är som om någon språklogik numera ej kunde förvärfvas i skolorna."

Den nya grammatik²⁾ som jag härmed, under tillropet »**vänd om!**» har äran framlägga för språkundervisningens målsmän, har jag därför tänkt mig anordnad på följande sätt:

Ofvanför hvarje regel uppdragas gränserna mellan de olika språken, numera sjelfva hufvudsaken vid språkundervisning, medelst ett genom typiska exempel åstadkommet, lätt öfverskådligt schema. Modersmålet, såsom det viktigaste språket, tryckes med större stilsort eller fetstil, det eller de ord eller ändelser, på hvilka regeln här afseende, tryckas med fetstil ell. kursiv. Mellan språken uppdragas gränslinier för att förebygga inveckling och oreda. Ur detta schema deduceras regeln, som får sin plats omedelbart nedanför, sålunda:

1) Jag ville derföre icke bringa detta föredrag under diskussion på mötet i Köpenhamn; kanske skulle man hafva förstätt detta lika litet.

2) Ordböjningsläran blifver naturligtvis densamma hos språk, som ännu flektera en smula, och faller sålunda utanför ramen af denna afhandling.

Ex. 1. Hvem är *yngst*,
du eller din bror. | Wer ist *jünger*, du oder dein bruder?
Who is *younger*, you or your brother?
Qui est *plus jeune*, vous ou votre frère?

Regel 1. Vid jämförelse mellan tvenne använder svenskan superlativen, de öfriga språken komparativen.

Ex. 2. Jag var sjuk *i natt*,
(Jeg var syg *i nat*¹) | I was sick *this night*,
Ich war krank *diese nacht*,
J' ai été malade *cette nuit*.

Regel 2. För att utmärka en nu förfluten tid använder svenskan och danskan prepos, när en tidsbestämning, skall uttryckas, de främmande språken deremot demonst. pron.

Naturligtvis blir grupperingen icke alltid den nu framkomna, utan kan en annan gång t. ex. ställa sig sålunda:

Ex. 3. Han stack *handen i fickan*,
(Han stak *haanden i lommen*) | He put *his hand* int
Er steckte *die hand* in *die* | *his pocket*.
Tasche,
Il mit *la main* dans *la poche*,

Regel 3. Possesiv pron. användes i engelskan mycket oftare än i de öfriga språken, i synnerhet i fråga om kroppsdelar.

I länder, der andra språk läsas, t. ex. sp.: metio la mano en el bolsillo; port. metteu a mao na algibeira; it. misa la mano nella tasca.
En annan gång sålunda:

Ex.: 4. Jag kommer *i morgon*,
(Jeg kommer *i morgen*) | I *shall come* to-morrow,
Ich komme *morgen*, | Je *viendrai* demain.

Regel 4. I svenskan, (danskan) och tyskan brukas ofta presens om framtiden; i eng. o. fr. användes deremot futurum så ofta som möjligt.

En annan gång återigen så:

Ex. 5. || Solen *skiner*, (d. skinner) | *Es scheint die sonne*.²)
|| The sun *shines*,
|| Le soleil *brille*,

Regel 5. Det tyska uttrycksättet, att genom opersonlig konstruktion betona subjektet, existerar ej i sv., dan. eng. och fr.

En annan gång återigen så här:

Ex. 6. Hvad du säger är *sant*,
Was du sagst, ist wahr, | *Ce que* vous dites est vrai.
What you say is true,

1) Danskan står här, enär föredraget hölls i Köpenhamn, men bör utgå ur våra läroböcker. N med tilde saknas på tryckeriet.

2) I länder, der ungerska språket läses, kommer ungerskan tills. med tyskan: *sü a nap* = *es scheint die sonne*. Utelemnade ord betecknas med ||.

Regel 6. I sven., (dan.), ty. och eng. kan i motsats till fr. (och andra romanska språk) determ. och relat. uttryckas med ett enda ord: *hvad* (= det som).

En annan gruppering:

Ex. 7.	Boken du söker ligger der, The book you look for is there, Bogen du söger ligger der,		Das buch, <i>welches</i> du suchst, liegt dort, Le livre <i>que</i> vous cherchez est là.
--------	--	--	---

Regel 7. Det i sv., (dan.) och eng. icke sällan förekommande bortkastandet af relat. pron. i acc. får ej ega rum i tyskan och franskan

Här åter en annan:

Ex. 8.	Är Petersson hemma? Ja, det är han, Ist Meyer zu hause? Ja, <i>das</i> ist er,		Is Mr. Smith at home? Yes, he is. Er Sörensen hjemme? Ja, han er.
--------	---	--	--

Mr. Durand est-il chez lui? Oui Monsieur.

Esta en casa el Senor Lopez? Si Senor.

E in casa il signore Giordano? Si Signore.

Regel 8. När vårt *det* (t. *es, das*) står vid hjälpverb i st. f. andra ord, för att undvika upprepning, utelemnas det i eng. (och dan.); fr. och andra romanska språk bortkasta både *det* och hjälpverbet.¹⁾

Bland de många icke oväsentliga fördelar, som genom detta *demarkations-system* skulle vinnas, vilja vi här påpeka:

1) *en* grammatik i st. f. två, tre, fyra, fem, o. s. v.
2) öfverskådlighet, synoptisk klarhet och reda i st. f. röra och sammanblandning; 3) stöd och lättnad för minnet²⁾ genom en sådan uppställning; 4) lätthet att finna den rätta regeln vid analoga fall, ty gången blir den naturliga från språk till regel; 5) regeln blir liksom gifven på förhand, så klar att lärjungen på konklusionens väg kan finna den sjelf och likasom fatta den med händerna, lärjungen får nu deremot ofta fatt i en orätt regel; 6) iakttagelseförmåga af språkgränserna, för

1) I länder der holländska språket läses: I holl. upprepas hela satsen fullständigt: *is mijnheer Jansen te huis? — Ja hij is te huis.*

2) En högst egendomlig företeelse är att ingen, icke ens lärarne i skolorna, märker huru minnet försvagats hos det uppväxande släktet, som numera knappast minnes från den ena dagen till den andra. Antagligen har man äfven tappat minnet för detta faktum. Det ser ut, som vi skulle få en framtid på ben, ty den tyska satsen står fast: *“Was man nicht im Kopfe hat, muss man in den Beinen haben.* Föga underligt, att en lärare här om dagen fick af sin lärjunge svar på frågan *“hvad är minnet?”* denna tänkvärda sanning: — *“Minnet, minnet — de' ä' de' man glömmer med.”*

hvilka nu intet öga finnes, skulle skärpas; 7) det moderna språksammelsuriet, som vållar lärjungen en oerhörd ansträngning, skulle genom denna öfversigt af hela språkläran minskas och slutligen försvinna, då hvarje språk här får sin rätta plats; 8) modersmålet, den dyrbaraste skatt en nation eger, rättensöret för all undervisning, skulle stärkas, stödjas och stadfästas, dess supremati framträda; 9) språkkontaktorna komme att i det närmaste upphöra; 10) man gjorde en ren affär. Vårt affärstidehvarf skulle med i bok i stället för 4 skörda en ekonomisk vinst af c:a 6 kr. på hvarje lärjunge, utgörande 75 proc., ej att förakta i våra dagar, då både läroböcker och allt annat står högt i pris.

IV. Språket från affärssynpunkt. Afslutning.

Likasom allting annat i våra dagar, jämväl undervisning och kunskap, skall ses från utilitistisk eller affärssynpunkt, så vill jag till sist äfven söka att ställa vårt ämne i denna belysning. Min tro på utilismen, den moderna utilismen, är icke synnerligen stark, jag tror äfven här mera på den gyllene medelvägen. Den krassa utilismen synes mig likna Fenrisulfven, en jätte som, i sin glupskhet att hugga för sig och äta upp allt, slutar med att äta upp — sig sjelf. Men när detta skett, så återstår i sanning icke mycket att få just för honom. I svenska språket finnes ett på dessa och ofta äfven på andra förhållanden i lifvet tillämpligt ordspråk, en vishetsregel, som jag icke funnit i andra språk, den lyder: «snålheten bedrar visheten». Ett annat heter: «njugg spar och f—n tar», ett tredje: »den som gapar efter mycket, mister ofta hela stycket». För långt gånget stannar vid motsatsen; «the use of everything and everything for the use» slutar med *no use at all*; att skjuta öfver målet är icke alls bättre och träffar lika illa, som att skjuta under, men det kostar mera både tid och ansträngning att komma till andra sidan, än om man stannat vid denna. Tyvärr synas den nya svenka läroverksstadgans ledande tankar angående undervisning och uppfostran nästan uteslutande gå i ledband hos utilismen.

Den bästa eller, som det heter på vårdad nysvenska, den «styfvaste» affärsman bör naturligtvis den vara, som kan språket bäst och 'språka' bäst, ty han kan bäst både öfvertala och öfvertyga, hvarigenom han också gör de bästa affärerna eller som det heter «tjenar mest pengar». Gör manne icke ett affärsbref, prospekt, cirkulär på ett helgjutet och mönstergilt språk, der detta ännu finnes, ett vida bättre

och mer förtroendefullt intryck än ett sammanrafsadt, oklart och oredigt ordsvammel, som dessutom lätt kan komma att stå vederbörande dyrt. Stora penningssummor gå ofta förlorade på grund af språkfel, bristande språkkunskap och perspicuitet vid upprättandet af köpekontrakt, arrendekontrakt, arbetsaftal, leveransbud, kostnadsförslag och öfriga merkantila handlingar. För några år sedan annonserades i svenska tidningar om öfverlåtelse af några afverkningsrättigheter »till» den 1 Januari mot 150.000 kr. Detta «till» användes vanligen af de okunnige att beteckna början i stället för slutet af en tidrymd¹⁾. Motparten blef nu af domstolen dömd att betala 150.000 kr. för ett par tre dagar till den 1 Januari, innan de ännu hunnit börja afverkningen! Den 1 Mars 1905 afgaf Stockholms Rådhusrätt utslag i målet ang. de s. k. »egyptiska sparrarne», hvarigenom ett svenskt bolag Sundström & C:o i Gnarp på grund af tvetydighet i ett med den engelska firman Stagni & C:o i Alexandria upprättadt leveranskontrakt, dömdes att till firman betala omkring 60.000 kr. jemte 5 proc. ränta och dessutom 2500 kr. i rättegångskostnader. Engelsmannen deremot, som verkligen känner ett språk, sitt eget modersmål, och håller detta i helgd, afgick med segern. Tydlighet och omsorg kunna ej nog framhållas i språklig framställning, der intet finnes, som ej kan misslydas. Huru har icke under tidernas lopp Guds egna ord varit utsatt för misstyding! Betänk, huru satan läser och utlägger bibeln! Huru mycken tvedrägt, kif och split skulle icke hafva undvikits, om riksakten varit affattad i tydligare och bestämdare ordalag, och norrmännen ej varit så skickliga ordklyfvare.

Af alla nationer är England otvifvelaktigt den, som bäst förstår att hålla språket, modersmålet, vid magt och ära. Den håller fast vid ett språk och ändrar icke, oakadt påstötningar från olika håll om ett mera fonetiskt skrifsätt, ett jota deraf²⁾. Derför kunna engelsmän, t.o.m. den obildade tjenstflickan, skriva engelska rätt, under det att i Sverige med dess fyra olika språk³⁾ ingen kan skriva svenska — orätt! Hvar är de stora mångmillionärernas hemland? I England och Nordamerika, der man ej uppblandat och detroniserat modersmålet, der man ännu kan

1) Märk det stående "uthyres till den 1 Oktober", i alla tidningar, der "till" betyder från!

2) Dess ortografi är delvis invecklad, men den lär att använda eftertanke, och frambringa inga skrifmaskiner såsom den svensk-akademiska nystafningen.

3) Dessa äro: skriftspråket, talspråket (alldeles olika hvarandra i Sverige), nysvenskan eller judesvenskan och den korruperade akademiska ljudsvenskan; lägges härtil tre främmande lefvande språk, så få vi sju stycken, och ingen kan något af alla sju.

tänka. Man gör der icke affärer, man gör i uppfinningar, i *idéer*. Tyskland deremot, polyglotternas hemland, har i sitt språk ett ord, som heter »schachern», hvilket är liktydigt med *klein handeln* och passar in på förhållandena der.

Men nu kommer slutligen någon och framkastar denna invändning: »Men vore det ej obeskrifligt nyttigt och bra mycket bättre att låta språken på det der sättet nivellera hvarandra, tänk så storslaget och hvilken oskattbar fördel att få ett enda språk utbreddt öfver all världen». -- Min vän, det finnes något ofantligt mycket större än hela världen, något som jag skulle vilja säga står högre än världen; det är menskligheten, och för närvarande bör denna förskonas från en sådan utbredning. Det går nog, om den får lefva, derhän om ett tusental år, då samfärdseln mellan länderna blir så godt som ögonblicklig, men för närvarande tål icke människan vid ett sådant omslag. Hon behöfver först skapas om igen, «evolutionsteoretiseras» (redan namnet är halsbrytande), omdanas både till kropp och själ, för att kunna gå in uti och smälta en sådan tillvarelsform. Redan nu har hon gjort lifvet så rörigt och rörligt och sig sjelf derigenom så nervös, att hon knappast har reda på sig. Detta vet hon ej sjelf (hon skulle i så fall ha reda på sig,) men jag anser det vara till full evidens bevisadt, och jag skyndar att säga eder detta, medan jag ännu har reda på mig.

I April månad år 1905 tillställde man i Berlin under ett möte af jurister ett mellan några invigde på förhand öfverenskommet fingeradt uppträde, derunder några utforo emot andra i de gröfsta skymford och personliga tillmälen, som sedan öfvergingo till handgripligheter. Man drog blankt, och då man den gången hade glömt värjan hemma, så grep man till revolvern. Alla yttranden blefvo stenografiskt upptecknade. Under den derpå följande rättegången, till hvilken en mängd af de åsyna vittnena instämmts, och efter den i vanlig ordning aflagda vittneseden fingo afgifva hvar sin berättelse, om hvad de sjelfva sett med egna ögon och hört med egna öron — de voro alla jurister, sålunda bildade personer — begaf det sig, att ingen, icke ens de, som redan samma afton skriftligen uppsatt sin vittnesberättelse, hade riktigt reda på förloppet, och att alla vittnade olika såväl om detta som om de yttranden, som fälldes.

För min enskilda del kan jag f. n. icke annat än uttala ett *mene tekel* öfver en sådan allt omfattande språkbredning öfver hela jorden. Den går för öfrigt alldeles emot

tidsandan, hvilken icke vill förbrödra utan söker med all magt bryta isär nationerna, jemväl de allierade (se Norge, Ungarn, Polen, Böhmen, m. fl.). Fastmera måste jag instämma i den berömde pedagogen, prisbelönte skriftställaren och språkkännaren, Obergymnasiallehrer R. Palleskes sanningsdigra ord. I ett bref till undertecknad för ett par månader sedan yttrar han med anledning af Svenska Riksspråk-Förbundets bildande bland annat följande:

»Je mehr sich das einzelne Volk auf seine Eigenart besinnt, an dieser festhält und sie immer tiefer und schöner ausbildet, desto mehr wird es für die Menschheit leisten.»

P. S.

Under det tryckning af detta arbete utförts ha några järtecken uppenbarat sig vid synranden, som måhända tyda på en ljusning för vårt modersmål. Tänk om svenska språket, tänk om dess ofelbara tolk, skaldekungen Snoilsky Den Oförliknelige, vid hvars minnesvärd knappt ett halft hundra svenskar för några månader sedan stodo församlade till aftäckningsfest, tänk om de skulle komma till sin rätt! Tänk om reveljen nu omsider skulle börja ljuda för svenska språket, sedan jag nu i många år slagit an larmtrumman! Återstår då att se, huru Svenska Akademien skall klara sig ut ur det tränga farvatten, på hvilket hon seglat i kvaf med den gamla sumpen. Blir det att vända kappan efter vinden? Hvart skall då det akademiska högförräderiet mot svenska språket taga vägen? Skall Akademien kapitulera eller rekapitulera? Skall hon nedlägga den glafven, med hvilken hon nu i flera år skamfilat modersmålet? Skall hon aftvä alla skamfläckar från vårt språk eller skall hon smutsa ned det med ännu flera?

Plötsligt har en af svenska språkets förkämpar och utan tvifvel en af dess mest grundlige nu lefvande kännare O. Emil Norén dragit fram med sitt tunga batteri uti fem uttömmande, med öfverlägsen talent affattade artiklar i tidningen Nya Dagligt Allehanda, i hvilka han behandlar den genom förnyade lärarepetitioner nu ånyo aktuella rättstafningsfrågan, denna gång rörande nya ändringar: (fv och -dt). Artiklarne återfinnas i slutet och början af sista årskiftet.

De ha gifvit anledning till en hel räcka af insändare i tidningarne, deruti hrr. lärare påstå, att skilnaden mellan *t-* och

dt- bör borttagas af den orsak, att barnen ändå icke lära sig denna skilnad. Detta återigen bevisar, att tiden har varit för kort och skilnaden sålunda bör bibehållas eller också har undervisningen varit för bristfällig.

Äfven en annan händelse, förtjent af en särskild anmärkning i svenska språkets häfder, har nyligen timat. Den 4 sisl. November uppträdde i Stockholms Tidningen under rubriken **Låt om oss tala svenska** en svensk man **Sven Falk**, som visade sig hafva följt med språkutvecklingen i dess irrgångar och strandhugg på norskt område, ja t. o. m. sitta inne med mera kunskap i vårt språk än våra fakulteter i Upsala och Lund samt hela tidningspressen tillsammans tagna. Artikeln afhandlar norska språkets inflytande på det svenska och är allt igenom korrekt. Endast vid ett obetydligt ställe tillåta vi oss en liten anmärkning. När förf. stämplar uttrycket »använda sig af» som odugligt, så har han alldeles rätt, men dess ursprung är icke norskan; detta språk har här *benytt sig af*. Ursprunget är svenskt och har uppstått genom attraktion af det synonyma *begagna sig af*. Sådana öfvergångar äro vid tider af språklig osäkerhet icke sällsynta i synnerhet bland de reflexiva verben, der *sig* hjälper till, i detta fall med understöd af prep. *af*, som i båda uttrycken är densamma. På samma sätt finna vi stundom »begripa sig på» = *förstå sig på* (begripa och förstå synonymt), »bedraga sig till» (hos C. D. af W.) = *narra sig till* (bedraga och narra synonymt), »afgöra sig» = *besluta sig*, det senare tvifvelsutant, påskjutet af det ty *sich entscheiden*.

Jag måste här ännu en gång begagna tillfället för att meddela, hvad jag förut ideligen påpekat. Gång på gång har man i tidningar gjort sig lustig öfver, att jag i mina skrifter använder främmande ord. Jag anser, att detta icke innebär någon större fara, då det sker medvetet och de främmande orden användas såsom sådana, med sin egen ortografi, som det sker i andra länder, d. v. s. utan att enligt Svenska Akademiens föredöme korrumpas eller förfälskas. Jag tror, att man äfven här kan gå en medelväg och använda dem som vetenskapliga termer och i mindre omfattning, der vi sakna equivalenter. Här som öfverallt bör man gå till våga med eftertanke och urskilning. Kunna vi att börja med få bort de missfoster, deformiteter, som vi under de sista 25 åren utbildat; så tror jag vi kunna vara stornöjda. Så långt vill jag gå, men ej längre, det har jag ofta yttrat och äfven intagit i stadgarne.

hvilket fall som helst kan väl den omständigheten, att jag använder de frammande orden, icke bevisar, såsom till Tidnings-skrifvare (senast en O. Östergren från Upsala, som i Sv. Dagb. skulle kritisera Förbundets skrifter men i stället får ut emot Förbundet) med ledning af sin tidningslogik hålla före, att jag ifrågasätter dessa ord! För vanligt sundt mennisko-förnuft betyder det motsatsen. Jag skall nu visa, att det i vissa fall kan vara långt bättre och fördelaktigare att betjena sig af låneorden, att språkrenhet derigenom långt bättre tillgodoses. Ordet *realisation* t. ex. kan aldrig bli svenska och dess användning innebär derföre ingen synnerlig fara för språket. Sådana ord skydda tvärtom vårt språk mot förvanskning och förfalskning, någonting långt farligare. Sålunda ha vi i st. f. *realisation* på senare tid fått «utförsäljning» (det ty. *ausverkauf*), som är en missbildning, en korruption, hvilken deremot är farlig, ty sådana förvridda språk.

På samma sätt är det vida bättre, att vi behålla det fr. ordet *suite* i plur. om följderna af en sjukdom, än att af det ty. *nachwehen* göra «nachwe» eller nackve» (Sv. Ak. skrifer «nackspil»), som leder tanken på något *ondt i nacken*. Så länge vi behålla ordet *suiter*, så skyddar det oss mot efterrapningen af det ty. *nachwehen* äfvensom af det dan. *efterveer*. På samma sätt skulle *definitiv* ha värnat oss mot den ty. efterrapningen «slutgiltig (ty. *endgültig*). En annan sak vore att, såsom man går till väga i Tyskland prägla inhemska, äkta svenska ord för dessa begrepp, men språkstämplar präglar f. n. ingen under svenska språkets nuvarande förfall och totala brist på egen alstringskraft.

Jag antecknar vidare: Den 30 Nov. sistlidet år infann jag mig i Upsala för att hålla en föreläsning öfver Svenska språket från fosterländsk synpunkt. Vederbörande konsistorium nekade upplåta lärosal i universitetet, under det att sal samtidigt uppläts åt fransmannen Delbost för en föreläsning på *franska* öfver «La chanson humoristique.» Jag måste derföre taga min tillflykt med svenska språket till Fattighuset i staden. Hela två personer infunno sig der. Föreläsningen förnyades följande dag med ett lika stort auditorium. Se tidningen Upsala den 25/11 1905. och följande.

Den 12 Dec. ingafs till Ecclesiastik Departementet en underdånig ansökan om inköp till nedsatt pris af några t. ex. af Förbundets skrifter för att tilldelas de Allmänna läroverken, hvilken ansökan genast blef remitterad till Svenska Akademien, hvars utlåtande den emellertid ännu afbidas.

I början af Januari afgaf jag till Stockholms Lärare-sällskap erbjudande att der hålla ett föredrag öfver Framtidens språkundervisning, hvilket erbjudande Sällskapet d. 7 d. s. afböjde.

Stadskassören Knut Strömberg i Varberg skriver:

«Efter genomläsandet af Förbundets skrifter har jag funnit dem väl motivera det behjertansvärda ändamålet med Svenska Riksspråkförbundets stiftande och verksamhet. Vi önska alla framgång och tillfredsställelse i de berömvärda sträfvandena att rensa bort allt ogräs i vårt gamla hederliga språk».

Grosshandlaren, R. N. O., Adolf Sylvander i Marseille:

«*Det är i synnerhet tidningarne, som förstöra vårt språk*».

«Det är ej en lätt sak att segerrikt motarbeta en sådan rigtning, så mycket mera som denna befordras å ena sidan af värdslöshet och lättvindighetsskäl, å andra sidan af försämrad smak, fäfänga m. m. Desto mer hedrande att våga sig på ett dylikt företag, och önskar jag dertill all lycka och framgång.»

Grefvinnan Aina Mannerheim från Finland skriver:

»Jag tackar hjertligt för det intressanta arbetet».

Fru Anny Adelsköld - Wallenberg: »Är villig blifva medlem af Förbundet, hvars sträfvanden jag anser mycket lofvärda.»

Omdömen af och om Tidningspressen.

År 1880, då förf:s första arbete utkom, yttrade svenska tidningspressen, då ännu tillräknelig, bl. a. följande: »boken öppnar en ny väg till en sundare och mera fruktbringande undervisning». — Sin uppgift har författaren — det är oss ett nöje att erkänna det — fullkomligt löst» (N. D. A.). — »En icke så litet *originell* bok, på hvilken vi önska fästa uppmärksamheten» (St. Dgb.). — »Förf. är en idéernas man med lif och hänförelse»... »Intet sådant arbete har af pressen vunnit ett så ampelt erkännande» (A. B.). — »En i sitt slag märklig bok, hvars förf. satt sig *ett stort mål* före» (Gbg. H. T.), m. m. alltför berömmande att återgifvas.

I Sverige ha nu de tidningar, (några få: D. N., A. B., St. Bl., Gbg. P., U. N. T., Sv. Dgb.), som upptagit min språkörelse. ställt sig afvisande, hindrande, ja förhånande. — Vi trösta oss med 1. att nästan allt hvad den svenska pressen förkunnar i våra dagar är förvrängdt och narraktigt. 2. att ingen större utmärkelse f. n. kan finnas än ett anfall i svensk tidning. 3. att »allt stort sker tyst». Endast en tidning i vårt land, hvilken till utstyrsel, lukt, smak och innehåll står framom de andra, har tagit till orda sympatiskt. I sitt n:r för den 11 April 1905 yttrar nemligen **Nerikes-Bladet** under rubriken **Tidningarne** i en artikel på 1½ spalt, att dessa af stiftaren af Svenska Riksspråkförbundet få i skriften n:o 3: sidan 165 och följande ett omdöme, som delvis är hårdt, men likväl "i det stora hela berättigadt, och kan göra anspråk på att vara ett ord för vår tid."

I utlandet har deremot hela den tyska pressen och jemväl den holländska ställt sig sympatiskt till *Schwedischer Sprachverein* och mina skrifter. I *Zeitschrift des Allgemeinen Deutschen Sprachvereins* afslutas en längre artikel med följande ord, äfven producerade i den öfriga tyska pressen:

»Wir wünschen dem uns geistesverwandten schwedischen Vereine von Herzen weiteres Vorwärtstreben und frisches Gedeihen. Denn so sehr wir uns freuen müssen, wenn deutsche Kultur und deutsches Wesen im Norden eine achtungsgebietende Stellung einnehmen, so wenig kahn uns daran liegen, wenn das uns so nahe stehende Volk aus blosser Nachahmungsucht in sinn- und gedankenloser Weise deutsches Sprachgut übernimmt und so mehr und mehr seiner eigenen Art untreu wird».

Af Svenska Riksspråk-Förbundets skrifter ha hittills utkommit och expedieras efter hit ingången requisition följande skrifter:

N:o 1. Snoilskys skaldskap och Svenska Språket.

af

O. C. Kjellberg.

Stiftare af Svenska Riksspråk-Förbundet.

Pris 1 kr.

N:o 2. Modersmålets betydelse vid språkundervisning.

af

O. C. Kjellberg.

Pris 75 öre.

N:o 3. Evers', Alins och Sandgrens Psalmboksförslag.

i belysning af svensk stilistik. Kritisk undersökning

af

O. C. Kjellberg.

Pris 1: 80.

N:o 4 Pronomen i Svenskan.

i deras förhållande sins emellan och till andra närskylda eller närstående språk. Täcklingsskrift i Svenska Akademien

af

O. C. Kjellberg.

Pris 1: 50.

N:o 5. Svenska Språket från fosterländsk synpunkt.

En varningsskrift till svenske män och kvinnor

af

O. C. Kjellberg.

Pris 75 öre.

N:o 6. Tysk påverkan i Svenska Språket.

Täcklingsskrift i Svenska Akademien

af

O. C. Kjellberg.

Pris 1: 50.

**N:o 8. Framtidens språkstudium och språk-
undervisning.**

Föredrag vid det 9:de nordiska skolmötet i Köpenhamn 1905

af

O. C. Kjellberg.

Pris 1 kr.

Under utgifning är bl. a: »**Det står i tidningen**», Praktisk
hjälpreda för Svenske män o. kvinnor innehållande

De svåraste felen mot Svenska Språket.

af

O. C. Kjellberg.

Pris 2 kr.

Riksspråk-Förbundets Byrå,

Smålandsgatan 42: 2 tr. Stockholm. Rikstel. 3200.

www.books2ebooks.eu